

21. Storper M. Globalization, Localization and Trade. The Oxford Handbook of Economic Geography / Edited by Gordon L. Clark, Maryann P. Feldman, and Meric S. Gertler. Oxford (U.K.): Oxford University Press, 2000. 146p.

УДК 339.977

Марена Т.В.,

к.е.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

Захарова О.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Війна росії проти України має катастрофічний вплив на глобальну безпеку та порушує всі засади мирного співіснування в Європі та світі. Окрім питань геополітичної безпеки війна значною мірою посилює низку вже існуючих несприятливих глобальних економічних тенденцій, включаючи зростання інфляції, крайню бідність, посилення відсутності продовольчої безпеки, деглобалізацію та погіршення екологічної ситуації. Навіть для розвинених країн світу питання забезпечення соціальної безпеки за рахунок високого рівня фінансування соціальних видатків, стало достатньо складною задачею.

В своєму останньому звіті «Global gendered impacts of the Ukraine crisis on energy access and food security and nutrition» UN Women зазначають, що війна в Україні має гуманітарні, економічні та екологічні наслідки не тільки для української держави, але й посилює надзвичайні ситуації та кризи в усьому світі [1].

Зокрема, наголошується на 3 основних аспектах:

По-перше, загострення питань продовольчої та енергетичної безпеки. Україна та росія є найбільшими виробниками основних продуктів харчування у світі, забезпечуючи 90% поставок пшениці у такі країни, як Вірменія, Азербайджан, Еритреї, Грузії, Монголії та Сомалі. Україна також є основним постачальником пшениці для Всесвітньої продовольчої програми, яка надає продовольчу допомогу 115,5 млн. людей у понад 120 країнах. Росія є одним із трьох найбільших виробників сирої нафти у світі, а також другим за величиною виробником і найбільшим експортером природного газу.

Оскільки війна порушує процеси виробництва та експорту, ці основні товари стають дедалі менш доступними. Світовий доступ до нафти і газу значно скоротився. Значна частина світових пшениці, кукурудзи та ячменю залишається в Україні та Росії. Ще більша частина світових поставок добрив - особливо важливих для сільського господарства в країнах з виснаженим ґрунтом - залишається в Росії та Білорусі. Зазначений дефіцит призводить до рекордного зростання цін, зокрема вартість продуктів харчування зросла на 50% з початку 2022 року. За прогнозними оцінками зростання цін на сирю нафту також перевищить 50%. Вартість транспортування палива, яка є однією з головних причин інфляції в Африці у 2021 році, ще більше зросла з початку війни. Стрімке

зростання цін сприяє глобальній кризі вартості життя, вплив якої найбільшим чином проявляється в країнах, що розвиваються, в Африці, Азії, Латинській Америці та на Близькому Сході.

По-друге, поглиблення гендерних аспектів впливу криз внаслідок війни. Навіть до війни доступ жінок до їжі та енергії був більш нестабільним, ніж доступ чоловіків. Глобальний гендерний розрив у сфері продовольчої безпеки, який у 2019 р. становив 1,7%, у 2021 році зріс до 4%. В Україні домогосподарства, очолювані жінками, вже й так частіше страждали від нестачі їжі. З меншим доступом до таких ресурсів, як земля та кредит, а також до офіційної зайнятості, а також із гендерними розривами в оплаті праці та пенсіях, що становлять 22 та 32% відповідно, українським жінкам менше доводиться розраховувати під час кризи. Відсутність продовольчої безпеки та енергетична бідність породжують гендерну нерівність в інших сферах, включаючи охорону здоров'я, освіту, домашню роботу тощо. В Україні та в усьому світі хвилеві наслідки війни поглиблюють існуючу нерівність і загострюють загрози добробуту жінок і дівчат, також зростають домашнє насильство, сексуальна експлуатація, торгівля людьми та інші форми насильства щодо жінок і дівчат.

По-третє, недовіра та неефективність сучасних глобальних продовольчих та енергетичних систем. Ще до початку війни, за оцінками, 44 млн. людей у світі перебували на межі голоду через COVID-19, зміну клімату та конфлікт. Загалом у 2022 р. приблизно 345 млн. людей у 82 країнах стикаються з гострою нестачею продовольства або високим ризиком її виникнення. Енергетична бідність також залишається поширеною, так станом на 2020 рік 733 млн. людей все ще не мали доступу до електроенергії. 2,4 млрд. людей не мають доступу до чистої їжі, що є причиною забруднення повітря в домогосподарствах, що спричиняє 3,2 передчасних смертей на рік, переважно серед жінок і дітей. Приблизно 1 млрд. людей обслуговується медичними закладами, які не мають надійного електропостачання, а це означає, що підвищення цін і збої в обслуговуванні можуть поставити під загрозу медичне обслуговування.

Вразливість глобальних продовольчих та енергетичних систем значною мірою пояснюється залежністю від викопного палива. Поки енергетична безпека пов'язана з нафтою та газом, вона залишатиметься вразливою до нестабільності ринку та цінових шоків. А роль викопного палива в сільськогосподарському виробництві та розподілі - наприклад, роль природного газу у виробництві азотних добрив - означає, що різкі зміни цін на нафту також спричиняють зростання волатильності цін на продукти харчування.

На тлі погіршення клімату та екологічної кризи війна в Україні підкреслює нагальність переходу від викопного палива. Тим не менш, стрімке зростання цін на нафту і газ може зрештою спричинити збільшення інвестицій в енергетику, що базується на викопному паливі: несподівані прибутки для галузі викопного палива ускладнять зміни. Без втручання світ може спостерігати зворотний процес декарбонізації, прогрес у якому вже просувається надто повільно[1].

На схожих аспектах концентрують увагу експерти Economist Intelligence Unit, зазначаючи в своєму звіті «Global operational risk review (2022)», що російсько-українська війна створила загрози для 81% країн. Її наслідки впливають на розвиток глобальної економіки, поширюються передусім на недостатньо розвинені економічні ринки, які відчувають інфляцію та зростання світових цін на сировину. В звіті зазначається, що оскільки Україна та росія

забезпечували 30% світової торгівлі пшеницею, то війна катастрофічно посилила ризики дефіциту пшениці на світовому ринку, що суттєво підвищує імовірність голоду в недостатньо розвинених країнах Африки, Азії тощо. По-друге, питання залежності країн ЄС від постачання природного газу з росії також залишається не врегульованим. Скорочення споживання російського газу на більше ніж 40% внаслідок введення санкції посилює загрози енергетичній безпеці ЄС [2].

В звіті OECD Economic Outlook (November 2022) зазначається, що у 2023 р. глобальна економіка ще більше сповільниться, оскільки масштабний історичний енергетичний шок, спричинений агресивною війною росії проти України, продовжує посилювати інфляційний тиск, підриваючи довіру та купівельну спроможність домогосподарств, а також збільшуючи ризики в усьому світі. Зокрема, за прогнозами, зростання світової економіки буде значно нижчим від очікуваних перед війною результатів, а саме 2,2% у 2023 р. проти прогнозованих раніше 3,1%, та може помірно відновитися до 2,7% у 2024 р. [3]

Також OECD прогнозує високий рівень інфляції – на рівні 9% для країн OECD, зазначаючи, що впровадження жорсткої монетарної політики, зниження попиту та тиску на ціни на енергоносії, а також нормалізація транспортних витрат і термінів доставки призведе поступово до зниження інфляції до 6,6% у 2023 р. та 5,1% у 2024 р.

OECD також вказує на значну невизначеність щодо економічних перспектив. Зростання може бути меншим за прогнозоване, якщо ціни на енергоносії зростатимуть і надалі або якщо перебої з енергопостачанням вплинуть на ринки газу та електроенергії в Європі та Азії. Підвищення світових відсоткових ставок може поставити під більший тиск багато домогосподарств, фірм та урядів, оскільки тягар обслуговування боргу зростає. Країни з низьким рівнем доходу залишаються особливо вразливими до високих цін на продовольство та енергоносії, тоді як жорсткіші глобальні фінансові умови можуть збільшити ризик подальшого боргового кризу [3].

Також слід зазначити загострення питання зростання рівня бідності під впливом військових дій та їх наслідків. Так, за даними Світового банку, кількість людей, які живуть у крайній бідності, зросла приблизно на 100 млн. до майже 700 млн. у 2022 р., при цьому значна частина живе в конфліктних регіонах [4].

Підсумовуючи, варто зазначити, що розгортання росією війни проти України стало критичною загрозою не тільки для стійкості та безпеки України, однак, спровокувала низку серйозних ризиків для всієї системи глобальної економічної безпеки, пов'язаних з сповільненням економічного зростання, підвищенням інфляції, енергетичною та продовольчою кризами, погіршенням якості життя та зростанням рівня крайньої бідності. Тому першочерговим завданням для всієї учасників глобальної економічної системи є сприяння припинення війни та справедливий мир для України, що стане найвпливовішим засобом покращення глобальної економічної перспективи та досягнення стійкості соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Global operational risk review. How war is fuelling geopolitical uncertainty / Economist Intelligence Unit (EIU), 2022. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/operational-risk-review-2022>
2. Global gendered impacts of the Ukraine crisis on energy access and food security and nutrition. UNWomen, 2022. URL

<https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/Policy-paper-Global-gendered-impacts-of-the-Ukraine-crisis-en.pdf>

3. Confronting the Crisis. OECD Economic Outlook, November 2022. URL <https://www.oecd.org/economic-outlook/november-2022>

4. Local and Global Economic Impacts of the War in Ukraine. World Bank, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/events/2022/12/06/local-and-global-economic-impacts-of-the-war-in-ukraine>

УДК 339.944.2

Омельченко В.Я.,

д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри менеджменту і фінансів,

Омельченко Г.П.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

РОЗВИТОК ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Децентралізація та субсидіарність як базові принципи підвищення ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю створюють на локальному рівні умови для активізації транскордонного співробітництва (ТКС) як одного з інструментів регіонального розвитку України.

В останнє десятиліття активно формується мережа горизонтальних економічних, культурних, освітніх та наукових взаємозв'язків між прикордонними регіонами України та країнами ЄС, яка забезпечує взаємодію органів влади та місцевого самоврядування, бізнесу, університетів, наукових установ, організацій громадянського суспільства. Серед сприятливих чинників розвитку такої взаємодії варто виділити географічну близькість (близькість до кордонів країн ЄС – Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії), цільову довгострокову політику ЄС щодо макрорегіонів (макрорегіональна стратегія ЄС для Дунайського регіону, та перспективи створення Карпатського макрорегіону); організаційні можливості (досвід проектного менеджменту та реалізації ініціативу сфері ТКС, потенціала генцій регіонального розвитку; історичні та соціокультурні зв'язки, передусім західноукраїнських територій із європейськими країнами; науково-експертний потенціал; зовнішньополітичний та економічний вектор України (прагнення до інтеграції в євроатлантичний цивілізаційний простір).

Водночас перед прикордонними регіонами України постає низка цілей, які актуалізуються в контексті розвитку ТКС. Йдеться про створення та забезпечення розвитку організаційних форм ТКС, передусім єврорегіонів та європейських об'єднань територіального співробітництва (The European Grouping for Territorial Cooperation, далі – EGTC). Також важливу роль відіграє узгодженість та комплементарність цілей розвитку ТКС на загальнодержавному, регіональному та локальному рівнях, а також в системі менеджменту ЗЕД, що зумовлює узгодження цілей програм транскордонного співробітництва, стратегій регіонального розвитку в Україні та інклюзивний підхід до організації взаємодії в межах ТКС. Це посилить сумарний позитивний ефект від поєднання всіх програм розвитку.